

ΓΙΟΥΛΗ ΤΣΑΚΑΛΟΥ
Βιβλιοκριτικός

ΦΩΤΟ: ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΔΑΒΑΛΗ

Κάθε εποχή έχει τις δυσκολίες και τα αδιέξοδά της

Η συγγραφέας Μάρω Δούκα, με αφορμή το βιβλίο της «Να είχα, λέει, μια τρομπέτα», εκδόσεις «Πατάκη», είναι ένα βιβλίο που αναμειγνύεται με τη ρήση «το πεπρωμένον φυγείν αδύνατον»; Θέλετε να μας μιλήσετε λίγο γι' αυτό το νέο σας εγχείρημα;

Το πεζογραφικό έργο της Μάρως Δούκα, είτε ιστορεί προσωπικά βιώματα είτε καταγράφει πολυπλοκότερα ιστορικά, εκφράζει την αγάπη της για τον άνθρωπο και ιδιαίτερα τη συμπαράστασή της στον πάσχοντα άνθρωπο, είτε παιδί είναι αυτός είτε αγωνιστής στα πεδία της μάχης όπου πολεμά για την ελευθερία της πατρίδας του ή μάχεται για τη δικαιοσύνη σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο.

Μια κορυφαία φωνή της σύγχρονης ελληνικής λογοτεχνίας που μας τιμά και καταθέτει το πλέον βιωματικό της βιβλίο μέχρι σήμερα.

Κυρία Δούκα, το «Να είχα, λέει, μια τρομπέτα», εκδόσεις «Πατάκη», είναι ένα βιβλίο που αναμειγνύεται με τη ρήση «το πεπρωμένον φυγείν αδύνατον»; Θέλετε να μας μιλήσετε λίγο γι' αυτό το νέο σας εγχείρημα;

Να πω πρώτα ότι οι πρόγονοί μας, σωστά ή όχι, δεν έχει σημασία, πιστευαν ότι η ειμαρμένη, το πεπρωμένο, η δύναμη και η επίδραση του αναπόδραστο είναι πολύ πιο πάνω από την όποια θεϊκή παρέμβαση. Στον ομηρικό, για παράδειγμα, κόσμο, ο Δίας ήταν ανήμπορος, δεν είχε τη δικαιοδοσία να ανατρέψει τη μυθολογία της πλοκής... Έτσι και στο τελευταίο βιβλίο μου, αλλά και σε όλα τα βιβλία μου, θα έλεγα, η ζωή προχωράει αντιμετώπιση με το αναπόδραστο αλλά και με την ανάγκη, τη δύναμη του ανθρώπου να αποδράσει... Τι καταφέρνει; Να πούμε ότι χρωματίζει με τα δικά του χρώματα, ορίζει με τη δική του προσπάθεια τη διαδρομή του έως το αναπόδραστο τέρμα του, τον θάνατο; Στο βιβλίο μου «Να είχα, λέει, μια τρομπέτα», η ηρωίδα κινείται αντίστροφα, πορεύεται για να «γεννηθεί», να «υπάρξει», επιμένει να αφηγηθεί τη ζωή, να της δώσει το νόημα που δικαιούται... και στα τρία επίπεδα του χρόνου, παρελθόν, παρόν, μέλλον.

Οι περιπέτειες των ηρώων σας μας οδηγούν στα μονοπάτια πάνω στα οποία κτίστηκε η βαθιά δημοκρατική συνείδησή σας και ταυτόχρονα φωτίζουν την προϊστορία της λογοτεχνικής διαδρομής σας. Μιας διαδρομής που υπήρξε πάντα παρεμβατική;

Θα έλεγα ότι οι ήρωές μου λειτουργούν αμφίδρομα με τη δική μου συνείδηση. Το έχω πει πολλές φορές ότι όλα εξαρτώνται από τον χαρακτήρα του συγγραφέα, από το ποιος είναι και πού πάει. Πώς βλέπει τη ζωή, πώς αντιδρά στο γεγονός, πώς σκέφτεται, πώς αισθάνεται. Θα έρθουν έπειτα η φαντασία και η επινόηση να κινήσουν τα νήματα του θέματος που έχει αρχίσει να τον απασχολεί και να αρχίσει σιγά σιγά η ύφανση της μυθολογίας. Επομένως, οι ήρωές μου, το θέλω-δεν το θέλω, κάπου μου μοιάζουν, αλλά και κάπου διαφέρουν ριζικά από εμένα. Όσο για τη διαδρομή μου, σας είπα, όλα εξαρτώνται από την ιδιοσυγκρασία μας και τις επιλογές μας στη ζωή. Και, βέβαια, η ιδιοσυγκρασία μας έχει να κάνει όχι μόνο με την κληρονομικότητα αλλά και με τις εμπειρίες και τα βιώματα. Πως τα προσλαμβάνουμε και πως τα χειρίζομαστε.

Η εξαιρετικά ευρηματική επιλογή να μιλήσετε για τη ζωή των γονιών σας και των προγόνων σας είναι μια άσκηση αυτογνωσίας για εσάς και τους αναγνώστες;

Έρχεται κάποτε η στιγμή που θέλεις να ξανασκεφτείς τα γραμμένα σου κι εκεί επάνω με βρήκε ένα από τα πρώτα διηγήματά μου από το πρώτο μου βιβλίο «Η πηγίδα», το «Κάτι άνθρωποι». Το χωριό όπου εκτυλίσσεται η υπόθεση είναι ορεινό και φτωχό. Και από αυτό το χωριό βρέθηκε έπειτα η αφηγήτρια στο χωριό της άλλης της γιαγιάς, για να καταλήξει στην τρίτη αγαπημένη γιαγιά, την εξ' αχαιτείας, στην Αθήνα. Με αυτές τις τρεις γυναίκες και τον περίγυρό τους, που ήταν και της ηρωίδας περίγυρος, κινήθηκα. Και για να είμαι ει-

λικρινής, δεν είχα απαρχής επιλέξει να μιλήσω για το παρελθόν, για την εποχή μας ήθελα πάλι να μιλήσω, και μιλώντας για εμάς, για την Αθήνα του σήμερα, μίλησα και για εκείνα τα χρόνια των γιαγιάδων μου, για τον μαγικό, σκληρό κόσμο τους, για τις χαρές και τις λύπες τους, αναδεικνύοντας, πιστεύω, τις αντοχές, την τόλμη και την υπομονή τους στις δυσκολίες της ζωής, στην τραχιά καθημερινότητα, κι όμως πάντα ελπίζοντας, πάντα περιμένοντας το πανηγύρι του αγίου τους για να χορέψουν και να τραγουδήσουν.

Εχω την εντύπωση ότι αυτός ο σκληρός κόσμος των γιαγιάδων σας, που πάλεψαν για την επιβίωση και αγωνίζονται, κεντρίζει το σημερινό αναγνωστικό κοινό

να ερμηνεύσει διαφορετικά τον τωρινό δικό μας κόσμο. Αραγε, είναι δέσμιος των αναγκών που του προκαλούν ο τρόπος ζωής, η τηλεόραση και ο πολιτικός λόγος;

Ας μη γελιόμαστε, κάθε εποχή έχει τις δυσκολίες και τα αδιέξοδά της, πάντα υπήρχαν και θα υπάρχουν οι «άτυχοι», οι «φτωχοί», οι «κατατρεγμένοι». Η διαφορά από εποχή σε εποχή εντοπίζεται μόνο στο άνοιγμα της ψαλίδας ανάμεσα στους πλούσιους και τους φτωχούς. Πώς το λέμε; Η πολυτέλεια του χθες είναι το απαραίτητο του σήμερα. Και, δυστυχώς, ο τρόπος της ζωής μας, θέλωμε-δεν θέλωμε, μας καθιστά δέσμιους των αναγκών που προκύπτουν από τα προβαλλόμενα πρότυπα. Η τηλεόραση αλλά και ο δελεαστικός,

παραπλανητικός πολιτικός λόγος, η δι-αφημιστική παραζάλη της ψευτιάς, μην πω και της προστυχιάς, συμβάλλουν στα, έτσι κι αλλιώς, μειωμένα και ελαττωμα-τικά αντανάκλαστικά μας απέναντι στα κίβδηλα και αστραφτερά της εικονικής πραγματικότητας.

Παρακολουθώντας τη ζωή σας ως εντε-κάκρονη στο βιβλίο σας και τη μετέπειτα συγγραφική σας πορεία, στέκεστε στα παρόντα, στα μελλούμενα, στα παρελ-θόντα, ό,τι σας τυρνάνει και σας προ-βληματίζει. Τι μήνυμα προσπαθείτε να περάσετε σε μια ελληνική κοινωνία που την ταλανίζει το άδικο;

Ποτέ δεν φιλοδόχησα να εκπέμψω μηνύ-ματα, μοναδική φιλοδοξία μου ήταν πάν-τα, πέρα από την απόλαυση της γραφής, να επιστημάνω τη δυνατότητα του ανθρώ-που να αναζητήσει τον εαυτό του, να μά-θει ποιος είναι και τι θέλει, να προσεγγί-σει, με άλλα λόγια, την αυτογνωσία του. Κι αυτό πιστεύω, η αυτογνωσία και η ροπή μας προς το καλό, είναι το μέγα κέρδος μας από τη λογοτεχνία που αναζητά την ουσία και τις βαθύτερες αιτίες του ανθρώ-που να αφηγείται. Και αφήγηση τί άλλο θα μπορούσε να σημαίνει εκτός από την προσπάθειά μας να επιβάλουμε τάξη στον κόσμο, να τοποθετήσουμε στη θέση τους τα ατάκτως ερριμμένα, να δούμε αλλιώς τον άνθρωπο, να διευρύνουμε τους ορίζο-ντές μας, να συμπονέσουμε τους άλλους, τους βασανισμένους, τους φτωχούς;

Το παιχνίδι με τη μνήμη και τη λήθη, τελικά, είναι μια ενσυνείδητα αποδεκτή κάθαρση για την εσωτερική μας κατα-λαγή/συμφιλίωση;
Ενσυνείδητα ή όχι, είμαστε αυτά που έχουμε ξεχάσει, όπως θα έλεγε ο πολύ κα-λός συγγραφέας Ηλίας Μαγκλίνης, αλλά και αυτά που θυμόμαστε και αυτά που επιλέξαμε να θυμόμαστε. Και αυτό, ας το πω κι εγώ παιχνιδιό «επιβίωσης», δεν εί-ναι παρά κάθαρση, πέρα από το αν είναι αποδεκτή ή όχι, είναι και φορές που είναι σκοτεινή και φορές που είναι ιαματική. Και έτσι ζούμε, εφόσον η μνήμη μας για να επιβιώσουμε δεν είναι μόνο επιλεκτι-κή αλλά και επιληπτική. Μνήμη και λήθη είμαστε εμείς, τις κουβαλούμε μέσα μας, έπειτα τέλος...

Ζούμε ένα τέλος εποχής. Έχουν χαθεί σταθερές και αξίες. Τι είναι αυτό που σας κρατάει όρθια;
Κάθε τέλος εποχής, όπως θα έλεγε και ο Ελιοτ, είναι η αρχή μιας άλλης εποχής. Και έτσι προχωράμε. Με τα καλά και τα άσχημα, τα λυπημένα και τα χαρούμενα, έτσι προχωρούσαν και οι γερόντισσες γιαγιάδες μου στο βιβλίο, και τι δεν έζη-σαν και τι δεν υπέφεραν, όμως δεν τους ήρθε ποτέ η σκέψη να σπκώσουν τα χέρια ψηλά, πάντα στωικές, πάντα με την πα-ροιμία στα χείλη και το χαμόγελο, κι ας ήταν και πικρό. Τι με κρατάει όρθια; Μα η ανάγκη μου να υπάρχω όρθια. Οσο και αν απογοιτεύομαι, στο πίσω μέρος του μυα-λού μου υπάρχει η επίγνωση ότι η ζωή, έτσι κι αλλιώς, συνεχίζεται, και για να πω την αλήθεια, δύσκολα χάνω το κουράγιο μου, αρκεί ένα ανθισμένο λουλουδί για να χαρώ, ένα μπουμπούκι γιασεμί για να απολαύσω το άρωμά του. Και όπως λέει η πρωίδα μου η Κάκια: «Οσες φορές και αν σκοντάψω και πέσω, τόσες και άλλες τόσες θα σηκωθώ, θα τιναχτώ και θα ισιώσω το κορμί μου». ■

Οι ήρωές μου, το δέλω-δεν το δέλω, κάποιον μου μοιάζουν, αλλά και κάποιον διαφέρουν ριζικά από εμένα

Η ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΠΟ ΕΠΟΧΗ ΣΕ ΕΠΟΧΗ ΕΝΤΟΠΙΖΕΤΑΙ ΜΟΝΟ ΣΤΟ ΑΝΟΙΓΜΑ ΤΗΣ ΨΑΛΙΔΑΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΠΛΟΥΣΙΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΦΤΩΧΟΥΣ

Μοναδική φιλοδοξία μου ήταν πάντα, πέρα από την απόλαυση της γραφής, να επιστημάνω τη δυνατότητα του ανθρώπου να αναζητήσει τον εαυτό του

ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΝΙΒΑΛΙΣΜΟ ΤΟΥ ΠΛΗΚΤΡΟΛΟΓΙΟΥ

ΤΟ ΙΝΤΕΡΝΕΤ ΕΧΕΙ ΜΕΓΑΛΗ ΕΜΒΕΛΕΙΑ, ΓΙ' ΑΥΤΟ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΑ ΤΟΞΙΚΟ

■ ΚΑΙ ΜΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ ΠΟΥ ΘΕΛΑ ΝΑ ΣΑΣ ΚΑΝΩ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΠΑΤΙ ΣΑΣ ΘΕΩΡΩ ΣΟΦΗ ΚΑΙ ΜΕ ΕΧΕΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΕΙ ΚΑΙΡΟ... ΤΙ ΓΝΩΜΗ ΕΧΕΤΕ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΘΕΝΑ, ΠΟΥ ΜΠΡΟΣΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΛΗΚΤΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΕΧΕΙ ΤΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΝΑ ΓΡΑΦΕΙ Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΙ ΚΑΙ ΑΠΟΡΡΟΙΑ ΟΛΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙ ΕΝΑΣ ΑΠΥΘΜΕΝΟΣ ΚΑΝΙΒΑΛΙΣΜΟΣ. ΧΛΕΥΗ, ΔΙΑΠΟΜΠΕΥΣΗ ΚΑΙ ΜΙΑ ΑΤΕΛΕΙΩΤΗ ΛΕΚΤΙΚΗ ΒΙΑ. ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΕΥΡΥΤΕΡΕΣ ΒΛΑΠΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ; ΠΩΣ ΤΟΠΟΘΕ-ΤΗΣΤΕ ΠΑΝΩ ΣΕ ΑΥΤΟ;

Ο απύθμενος κανιβαλισμός, όπως λέτε, σήκφυτος και αυτός, θέλουμε-δεν θέλουμε, με τη φύση του ανθρώπου και τις συνθήκες της ζωής, προσιμμένων των αναπογκών, εννοείται, υπήρχε και πάντα θα υπάρχει σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό. Το θέμα είναι, όσον μας αφορά, πόσο προσπαθούμε να αντιστεκόμαστε στην ευκολία του πηκτρολογίου, στο Διαδίκτυο και τους πειρασμούς του. Το πηκτρολόγιο, αν δεν έχουμε τα προσόντα που απαιτούνται, την κρίση και τη γνώση, την κοινωνική συνείδηση και, πάνω απ' όλα, το ήθος, δεν θα μπορέσει ποτέ να μας «αντικρίσει», παρά μόνο ως κακόβουλος, ανεγκέφαλος σχολιαστής. Παλιά, οι «καλές» γετό-νισσες στέκονταν στις πόρτες τους και έβριζε η μία την άλλη ή κρέμονταν από τα παράθυρα και «αλληπτοστοιζόνταν», βρίζονταν και οι άντρες στα καφεενεία, μην ξεχνούμε και τις πητείες και τα παγκάκια, ακόμη και σήμερα. Είπαμε, κάθε εποχή με τα καλά της καλή και κακά, και ο άνθρωπος οφείλει πάντα να προσέχει, εφό-σον εύκολα μπορεί γελοιοποιώντας τάχα μου τους άλλους να γελοιοποιείται και ο ίδιος. Και για να καταλήγω, καθεύ που εκτρέπεται, που ξεφεύγει από το μέτρο, έχει και τις βλαπτικές του συνέπειες. Το πηκτρολόγιο, όμως, το ίντερνετ, αν και θνησιγενές ως είδηση, έχει ή μπορεί να έχει μεγάλη εμβέλεια, γι' αυτό και είναι επικίνδυνο τοξικό. ■

Ο άνθρωπος οφείλει πάντα να προσέχει, εφόσον εύκολα μπορεί γελοιοποιώντας τάχα μου τους άλλους να γελοιοποιείται και ο ίδιος